

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ		
1. Датум и орган који је именовано комисију: 30.12.2021, бр.решења 012-199/15-2021 Декан, на предлог Наставно-научног већа Факултета техничких наука УНС		
2. Састав комисије у складу са <i>Правилима докторских студија Универзитета у Новом Саду</i> :		
1. Динуловић др Радивоје	Редовни професор	Архитектонско-урбанистичко планирање, пројектовање и теорија, 05.04.2012.
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Факултет техничких наука, Нови Сад		Председник
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
2. Мараш др Игор	Ванредни професор	Архитектонско-урбанистичко планирање, пројектовање и теорија, 01.02.2020.
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Факултет техничких наука, Нови Сад		Члан
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
3. Зековић др Миљана	Ванредни професор	Архитектонско-урбанистичко планирање, пројектовање и теорија, 25.02.2018.
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Факултет техничких наука, Нови Сад		Члан
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
4. Терзић др Александра	Виши научни сарадник	Друштвена географија, 30.09.2019.
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Географски институт „Јован Цвијић“ САНУ, Београд		Члан
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
5. Жугић др Вишња	Доцент	Архитектонско-урбанистичко планирање, пројектовање и теорија, 13.07.2018.
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Факултет техничких наука, Нови Сад		Члан
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
6. Константиновић др Драгана	Ванредни професор	Архитектонско-урбанистичко планирање, пројектовање и теорија, 01.08.2019.
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Факултет техничких наука, Нови Сад		Ментор
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ		

1. Име, име једног родитеља, презиме:
Јелена, Момчило, Дмитровић Манојловић
2. Датум рођења, општина, држава:
14.03.1982. Кључ, БиХ
3. Назив факултета, назив претходно завршеног нивоа студија и стечени стручни/академски назив:
Факултет техничких наука, Нови Сад, Интегрисане основне и дипломске академске - мастер студије на студијском програму Архитектура, Дипломирани инжењер архитектуре – мастер
4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија:
**2020 (ре-упис на 3.годину),
Архитектура**

III НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

ПРИРОДА И УЛОГЕ АРХИТЕКТОНСКИХ ЗНАЧЕЊА

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Основну структуру докторске дисертације кандидаткиње Јелене Дмитровић Манојловић под насловом *Природа и улоге архитектонских значења* чине две целине од којих је у првој представљено теоријско истраживање, док је друга целина конципирана као студија случаја карактеристика архитектонских значења на примеру одабраних објеката културе. Ове две целине обједињене су закључком, а претходи им прописана општа документација. Закључна разматрања кандидаткиње у техничком делу прати речник појмова, попис литературе, као и попис и порекло илустрација и табела приказаних у раду. На крају текста следе прилози, а рад се завршава биографијом кандидаткиње и обрасцем „Плана третмана података“.

У првом, **општем делу**, насловну страну рада прате прописани обрасци кључне документацијске информације на српском и енглеском језику, апстракти на српском и енглеском језику, заједно са издвојеним кључним речима, предговор у виду захвалнице аутора, списак скраћеница коришћених у тексту и садржај дисертације. Опти део чини укупно 12 страна и уводна страна за теоријски део.

Следе:

Теоријски део (страна - 43; поглавља - 6; слика - 2; табела - 2)

Студија случаја (страна - 80; поглавља - 1; слика - 9; табела - 14)

Закључак (страна - 5; поглавља - 1; слика - /; табела - /)

Технички део (страна - 20; поглавља - 3; слика - /; табела - /)

Прилози (прилога – 2 ; страна - 49; слика - 54; табела - 38)

Главни истраживачки део дисертације се састоји од 8 поглавља приказаних на укупно 131 страни, са 11 илустрација (шема и графичких приказа) и 16 табела у оквиру текста, у којима су већином приказани кључни резултати спроведених анализа. Списак литературе садржи 196 јединица. Укупан број фусота у раду је 418.

Кратак садржај дисертације:

1 УВОД

- 1.1 Образложење проблема и предмета истраживања
- 1.2 Преглед и анализа досадашњих истраживања
- 1.3 Циљеви и задаци истраживања
- 1.4 Основне хипотезе истраживања
- 1.5 Научне методе истраживања
- 1.6 Генерална структура докторске дисертације

2 АРХИТЕКТОНСКА ЗНАЧЕЊА

- 2.1 Теоријско и термилошко одређење појма
- 2.2 Карактеристике архитектонских значења
- 2.3 Вредносни судови значења

3 СЛОЈЕВИТОСТ АРХИТЕКТОНСКИХ ЗНАЧЕЊА

- 3.1 Архитектонска значења у процесу архитектонског доживљаја

3.2 Архитектонска значења као део архитектонске представе

4 ОТВОРЕНОСТ УТИЦАЈИМА

4.1 Унутрашњи утицаји

4.2 Спољашњи утицаји

4.3 Интерпретабилност објекта

5 ДИНАМИЧНОСТ СИСТЕМА АРХИТЕКТОНСКИХ ЗНАЧЕЊА

6 РЕФЕРЕНЦИЈАЛНОСТ АРХИТЕКТОНСКИХ ЗНАЧЕЊА

6.1 Класификација архитектонских значења према референцама на које упућују

7 СТУДИЈА СЛУЧАЈА: Анализа карактеристика архитектонских значења на примеру објекта културе

7.1 Увод

7.2 Примењена методологија за анализу карактеристика значења

7.3 Анализа карактеристика значења методом анализе садржаја

7.4 Анализа карактеристика значења методом анкетног испитивања

7.5 Заједничка интерпретација резултата испитивања карактеристика значења објекта спроведених у оквиру студије случаја

8 ЗАКЉУЧАК

РЕЧНИК ОДАБРАНИХ ПОЈМОВА

ЛИТЕРАТУРА

ПОПИС И ИЗВОРИ ИЛУСТРАЦИЈА И ТАБЕЛА

ПРИЛОЗИ

БИОГРАФИЈА АУТОРА

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У докторској дисертацији кандидаткиње Јелене Дмитривић Манојловић под насловом *Природа и улоге архитектонских значења* могуће је издвојити 5 општих целина: **уводни део, теоријски део истраживања, студија случаја, закључни део и технички део.**

У склопу **уводног поглавља** образложени су предмет истраживања, циљеви и задаци, и формулисане полазне претпоставке и хипотезе. Предмет истраживања у ширем смислу представља феномен архитектонских значења, док је предмет истраживања у ужем смислу комплексна природа овог феномена заједно са његовим улогама.

С тим у вези формулисан је и примарни циљ рада, који је кандидаткиња дефинисала као (пре)испитивање феномена архитектонских значења у оквиру сопственог дискурса, уз сагледавање значења кроз њихову комплексну природу и вишеструке улоге које сведоче о њиховом значају. Кандидаткиња је, у уводном делу изнела и одговарајући приказ и анализу досадашњих истраживања везаних за проблематику ове дисертације. Уз осврт на основне поставке структурализма и семиотике, значајне за целокупан дискурс о значењима, кандидаткиња је издвојила радове који се директно баве архитектонским значењима, као што су радови Роберта Хершбергера, Марија Ганделсонаса и Дајане Агрест. Издвојени су ставови и класификације знања архитеката Радовића, Вентурија, Скот Браун и Ајзенура, теоретичара архитектуре Чарлса Џенкса, затим теоретичара и семиотичара Умберта Ека и филозофа Нелсона Гудмена, као и Ервина Панофског који о значењима пише у оквиру теорије уметности. Прегледом досадашњих истраживања закључено је да, у оквиру архитектонског теоријског дискурса, природа архитектонских значења није довољно испитана, а њихове улоге нису јасно прецизиране.

Поред полазних претпоставки које се тичу ограничавања на свесни процес архитектонског доживљаја, подразумевања постојања појма архитектонских комуникација које представљају опште место у теорији, као и начина посматрања архитектонског објекта као сложеног знаковног система, дефинисане су и следеће основне **хипотезе** истраживања:

- **Природа феномена архитектонских значења је вишеслојна и комплексна.** Посматрање и дефинисање архитектонских значења са аспекта природе овог феномена значајно је у циљу отклона од доминантног дискурса о значењима који са собом носи одређене аналогije. С обзиром на уобичајене аналогije са језиком неопходно је нагласити да, иако се најлакше формулишу и испитују кроз речи, значења нису само вербална, она су и просторна и визуелна и емотивна, и само понекад вербално преводива. Осим пуког означавања кроз језик, могуће их је пратити кроз метафоре, асоцијације и

симболе, који са својим референцама, односно са оним на шта упућују, излазе из сфере вербалног и визуелног.

- **Комплексност природе феномена архитектонских значења је могуће потврдити кроз анализу његових основних карактеристика.** У циљу потврде комплексности феномена издвојене су следеће карактеристике: *слојевитост, отвореност утицајима, динамичност и референцијалност.* Свака карактеристика на свој начин рефлектује комплексну природу архитектонских значења, при чему се оне међусобно преплићу и допуњују, али се због бољег разумевања феномена дефинишу и анализирају засебно. Према овој претпоставци, карактеристике овог феномена директно указују на његову комплексну природу, а посредно указују на његове улоге.

- **Архитектонска значења имају вишеструку улогу у свеукупном односу човека и његовог окружења,** односно у целокупном архитектонском искуству. Процес приписивања значења саставни је део процеса архитектонског доживљаја, а сама значења граде архитектонску представу објекта, боје је и карактеришу. Са друге стране, процес приписивања значења се може посматрати у контексту комуникације између архитектонског објекта и посматрача што води дефинисању улоге архитектонских значења као основних јединица архитектонске комуникације, у којој се најјасније се огледа њихов значај.

- **Архитектонски објекат је носилац значења и као такав пасивно и активно** (активно у смислу да не само да носи већ и евоцира или побуђује значење) **учествује у комуникацији са посматрачем/ корисником.** Анализа феномена архитектонских значења и његових карактеристика претпоставља и испитивање тезе о активности и пасивности архитектонских комуникација. Ова теза најдиректније указује на комуникативну улогу архитектонских значења.

Приказ метода коришћених у истраживању такође чини део уводног поглавља. У првом, теоријском делу рада најзаступљенији су: прегледни метод; теоријска анализа; компаративни метод и метод класификације. За проверу полазних хипотеза и потврду дефинисаних карактеристика значења коришћен је метод студије случаја приказане у засебном поглављу. Полазне хипотезе и карактеристике архитектонских значења, дефинисане у теоријском делу, су у склопу студије случаја испитиване уз помоћ две доминантне методе: методе анализе садржаја и методе анкетног испитивања. За потребе анализе система архитектонских значења методом анализе садржаја формиран је модел испитивања значења, детаљније описан у засебном поглављу. За потребе прикупљања података кроз анкетно испитивање формиран је одговарајући упитник при чему је кандидаткиња водила рачуна о когнитивном оптерећењу испитаника. Подаци прикупљени кроз анкетно испитивање су припремљени и анализирани помоћу статистичког софтвера ИБМ СПСС 20.0. Методе статистичке обраде података коришћене у дисертацији су: дескриптивна статистика, провера поузданости инструмента, корелациона анализа, Т-тест и једнофакторска анализа варијансе (АНОВА). Резултати анализе карактеристика значења спроведене кроз студију случаја представљени су у закључном разматрању, где се индуктивно-дедуктивном методом и генерализацијом дефинишу закључци провере хипотеза и дефинишу резултати истраживања.

Анализом приказа коришћене методологије од стране кандидаткиње, закључује се да су у изради докторске дисертације коришћене адекватне научне методе истраживања, што закључке спроведених анализа и теоријског истраживања потврђује као засноване.

Након увода, теоријско истраживање изложено је у наредних пет поглавља, у којима се прво дефинишу архитектонска значења, а затим и њихове основне карактеристике. Свака од издвојених карактеристика: слојевитост; отвореност утицајима; динамичност; и референцијалност, се додатно разматра и дефинише у засебним поглављима.

У другом поглављу предложена је проширена дефиниција архитектонских значења. За разумевање ове, проширене дефиниције значења, значајне су дефиниције значења попут оне Марка Џонсона по којој је значење “више од речи и дубље од појмова”. Основ за проширену дефиницију значења кандидаткиња је пронашла и радовима Гудмена, Панофског и Ролана Барта.

У трећем поглављу приказује се карактеристика слојевитости архитектонских значења која се дефинише кроз процес архитектонског доживљаја и формирање архитектонске представе. Анализом ова два повезана феномена: архитектонског доживљаја и архитектонске представе, указано је на карактеристику слојевитости архитектонских значења која подразумева надограђивање личног система значења кроз искуство, али и њихов губитак, односно заборављање. Са друге стране бављење овим

феноменима истовремено је истакло улоге архитектонских значења, градивну (у контексту архитектонске представе) и комуникативну (у контексту архитектонског доживљаја).

У четвртом поглављу представљена је карактеристика отворености личног система значења утицајима. У комплексном систему утицаја издвојени су: унутрашњи утицаји, спољашњи утицаји и интерпретабилност објекта, која се дефинише као трећи фактор утицаја на архитектонска значења. Унутрашњи и спољашњи утицаји, посматрају се у односу на појединца, односно његов лични систем значења, док се интерпретабилност сагледава као својство самог објекта које са те спољашње, али дефинисане позиције саме појавности објекта, утиче на систем значења појединца. Интерпретабилност је дефинисана као могућност вишеструке интерпретације објекта, односно подложност објекта различитим врстама симболизације и интерпретације. Она представља интерпретативни капацитет објекта и са аспекта интерпретације и комуникације се може сматрати квалитетом објекта. Интерпретабилност као квалитет објекта се додатно одређује у односу на концепте Ековог отвореног, Џенксовог мултивалентног и Жераровог плуралног дела.

У поглављу број пет, динамичност као одлика система значења дефинисана је упоредо са историјском променљивошћу значења, која најбоље илуструје ову карактеристику. Динамичност система архитектонских значења дефинисана је као последица отворености система значења утицајима и односи се на покретљивост јединица значења унутар тог система.

Предмет поглавља бр. 6, је ближе дефинисање карактеристике референцијалности значења, као карактеристике значења која најбоље илуструје њихову комплексну природу. У односу на референце на које упућују, у раду су предложене две класификације значења: једна је класификација према општој референци (дословна, фигуративна и симболичка значења), а друга према архитектонској референци (унутарархитектонска и ванархитектонска значења). Предложене класификације значења коришћене су за испитивање и анализу значења у оквиру студије случаја. Акцент је стављен на класификацију према општој референци, због свог значаја за размевање саме природе значења. Називи категорија значења класификованих према општој референци су: *дословна, фигуративна и симболичка* значења. У категорију дословних сврстана су значења која произилазе из било које врсте најједноставнијих облика означавања, попут именовања и дескрипције. Атрибути и очигледна, лако доступна значења која се користе у описима објеката и формалној анализи зграде, њене композиције или материјализације, су сврстани у ту категорију. Фигуративна значења се углавном могу наћи у метафорама или асоцијацијама, али и другим “фигурама”, док симболичка значења препознајемо не само у симболима, као што назив категорије сугерише, већ и у свим другим значењима, условно речено позајмљеним из политичког, економског или културног контекста једне зграде или њене функције, а која се због своје удаљености од објекта схватају као симболи. Другим речима, симболичка су сва значења која су удаљена, али се и даље могу приписати архитектонском објекту. Основни критеријум за представљену класификацију јесте референца на коју значења упућују, односно да ли се та референца односи на појавност самог објекта (дословна значења), да ли путем асоцијација или неке друге везе излази из сфере појавности, али је њоме подстакнута (фигуративна значења), или се односи на функционисање објекта у одређеном симболичком контексту (симболичка значења). Предложена и овде укратко изложена класификација значења прилагођена је архитектонском дискурсу и довољно прецизна за потребе анализе значења која се спроводи у оквиру студије случаја, а која се ослања на ову класификацију.

Студија случаја је конципирана тако да се на примерима одабраних музејских објеката методом анализе садржаја и анкетног испитивања издвоје и анализирају значења и затим провере и потврде претходно дефинисане хипотезе. За потребе анализе карактеристика архитектонских значења одабрано је шест музејских објеката, који служе као илустративни примери на којима се примењује предложена метода испитивања значења методом анализе садржаја публикација о објектима, и чија се рецепција испитује кроз анкету. Избору објеката претходило је јасно дефинисање критеријума за избор објеката. Објекти су подељени у две групе. Прву групу објеката чине објекти за анализу карактеристика архитектонских значења методом анализе садржаја: Спомен-збирка Павла Бељанског, Нови Сад (СЗПБ), Музеј савремене уметности Војводине и Музеј Војводине, Нови Сад (МСУВ/МВ), Музеј савремене уметности, Београд (МСУБ), Музеј “25. мај”, Београд. Друга група објеката су објекти одабрани за анализу карактеристика архитектонских значења методом анкетног испитивања, којима су поред објеката из I групе објеката (СЗПБ, МСУВ/МВ, МСУБ, Музеј “25. мај”) додати и објекти Музеја Војводине, Нови Сад (МВ) и Галерије Матице српске, Нови Сад (ГМС).

Пре приказа резултата анализа детаљно је описана описана је коришћена методологија. Метод анализе садржаја је одабран за анализу пре свега референцијалности архитектонских значења, уз

класификацију према категоријама значења груписаним према општој референци. Предложени метод анализе садржаја одабраних текстова и публикација је изабран јер се управо текстови и публикације о архитектури објеката могу посматрати као ризнице (вербализованих) значења, која је на основу одабраних категорија, могуће издвојити за даљу анализу. Кроз резултате анкетног испитивања анализирају се унутрашњи утицаји (професија, пол, старост, ниво образовања, степен познавања објекта), чије се присуство потврђује кроз разлике у вредновању и рецепцији објеката. Такође, анализира се и референцијалност значења кроз присуство и учесталост фигуративних и симболичких значења, било у виду сугерисаних значења за одабране објекте или у опису објекта по избору (где се анализирају и присуство и учесталост дословних значења). За анализу референцијалности значења присутних у описним одговорима испитаника у анкетном испитивању (дописана значења) примењена је такође метода анализе садржаја.

Кандидаткиња је јасно и систематично приказала преглед планираних анализа и очекиваних резултата, након чега је уследио приказ планираних анализа. Свака од спроведених анализа предмет је засебног поглавља. Једну групу анализа чине анализе карактеристика значења методом анализе садржаја, а другу анализе карактеристика значења методом анкетног испитивања. Због обимности спроведених анализа резултата добијених анкетним испитивањем, резултати су сумирани у засебном потпоглављу, у којем је заједнички приказ резултата анализе присуства унутрашњих утицаја на одговоре испитаника приказан табеларно на прегледан и јасан начин, а изведени су и општи закључци спроведених анализа. Посебан значај представља синтеза добијених резултата приказана у закључном поглављу студије случаја, где су резултати релевантних анализа систематично приказани према карактеристикама које потврђују. У закључном разматрању резултати истраживања су приказани прво кроз резултате провере, односно у овом случају потврде, полазних хипотеза, а затим и у форми одређених закључака. Изведени закључци су засновани, систематично приказани и применљиви.

Вредност студије случаја, поред провере полазних претпоставки, огледа се у могућности примене приказа издвојеног система значења, али и рецепције објеката, као основе за даље истраживање архитектуре одабраних објеката. Такође, први, теоријски део рада представља добру полазну основу за све који се баве проблематиком архитектонских значења, али и архитектонског доживљаја, представе и целокупне перцепције архитектонских објеката.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ:

Дмитровић Манојловић, Ј.: "Архитектонска значења као део архитектонске представе." у *V Симпозијум студената докторских студија из области грађевинарства, архитектуре и заштите животне средине - PhiDAC 2019*, 24-25. октобар, 2019, Ниш; [уредници: Зоран Грдић анд Гордана Топличић-Ђурчић]. Ниш: Грађевинско-архитектонски факултет, 2019; стр. 358-363. ISBN - 978-86-88601-42-9 (M33)

Dmitrovic Manojlovic, J.: *Architectural Meanings and Their Mode of Reference - Analysis Through Publications*, *Arhitektura & Urbanizmus*, 2016, No.50 (3-4); pp. 192-209. ISSN: 0044-8680 (M23)

Dmitrovic Manojlovic, J.: *Architectural space – notes on theory, design and architectural experience*, у *International conference – Radical Space In Between Disciplines RSC 2015*, Novi Sad, 21-23. September, 2014; [уредници: Романа Бошковић, Миљана Зековић, Слађана Милићевић]. Нови Сад: Факултет техничких наука, 2015; стр. 183-188. ISBN - 978-86-7892-755-3 (M33)

Dmitrovic, J.: *Architecture and its icons*, у *IV International symposium for students of doctoral studies in fields of Civil Engineering, Architecture and Environmental Protection - PhiDAC 2012*, Nis, 27-28. September, 2012; [уредници: Зоран Грдић, Гордана Топличић-Ђурчић]. Ниш: Грађевинско- архитектонски факултет, 2012; стр. 55-58. ISBN - 978-86-88601-05-4 (M33)

Дмитровић, Ј.: (P)Еволуција (He)Бивања – Архитектура у корак са човеком, у *II Симпозијум студената докторских студија из области грађевинарства, архитектуре и заштите животне средине - PhiDAC 2010*, 17- 18. септембар, 2010, Нови Сад; [уредници: Радоњанин Властимир, Нађа Куртовић Фолић]. Нови Сад: Факултет техничких наука, 2010; стр. 43-48. ISBN - 978-86-7892-276-3 (M33)

VII ZAKЉUČCI OДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА:

Полазне претпоставке истраживања које се тичу комплексности природе архитектонских значења; испитивања комплексности феномена кроз анализу његових карактеристика; вишеструкости улога архитектонских значења и активности улоге објекта у процесу архитектонских комуникација, су потврђене. Кандидаткиња је затим систематизовала, важне резултате произашле из теоријског истраживања и спроведених анализа, у којима се, између осталог, огледа значај истраживања:

- **Прецизније дефинисање феномена архитектонских значења у оквиру архитектонског теоријског дискурса.** Доминантни курс истраживања значења са аспекта семиотике и лингвистике у раду је напуштен у корист разумевања феномена у оквиру сопственог, архитектонског теоријског дискурса. У овом раду архитектонска значења се дефинишу као “резултат перцептивне и когнитивне обраде различитих врста сензација и информација у комбинацији са претходним искуством”. Према овој, проширеној дефиницији све сензације и информације о архитектонском објекту пропуштене кроз индивидуални когнитивни апарат у укупном процесу архитектонског доживљаја, се сматрају архитектонским значењима. Проширена дефиниција значења нам непосредно указује на сву комплексност природе овог феномена.

- **Идентификација општег обрасца заступљености референцијалних категорија значења.** Приликом анализе значења предложеном методом анализе садржаја уочен је општи образац према којем су, у систему архитектонских значења, најзаступљенија значења заснована на његовој појавности (дословна значења), док су значења иницирана објектом, а која излазе ван физичке структуре објекта (фигуративна) средње заступљена, а најмање заступљена она значења која се посредно усвајају из спољашњег, симболичког контекста објекта (симболичка). Овај образац, уочен методом анализе садржаја публикација и дописаних значења у анкетном испитивању, значајан је за разумевање природе значења, кроз природу информација на којима се она заснивају. Резултати анализе заступљености указују и на потврду Гудменове претпоставке о егземплификацији (која одговара дефинисаној категорији дословних значења) као најзаступљенијој категорији значења. Такође, резултати указују на заснованост личног система значења на сопственој перцепцији објекта (доминација дословних значења).

- **Дефинисање одређених група испитаника као засебних интерпретативних заједница.** Као што су резултати анализа одговора испитаника добијених анкетним испитивањем показали, према присуству уочених сличности у одговорима могуће је издвојити засебне интерпретативне заједнице, у овом случају испитанике архитекте и испитанике запослене у објектима. Разлике у одговорима ових испитаника у односу на остале, мање или више су изражене у свим спроведеним анализама у оквиру студије случаја. Иако се и архитектонска значења и архитектонски доживљај у овом раду дефинишу као субјективни и лични, уочавање сличности у рецепцији објеката од стране одређених група испитаника указује на постојање заједничких фактора перцепције и рецепције објеката. Утицај архитектонске професије на одговоре испитаника, када се ради о процени архитектуре објеката, заправо је најчешће испитиван у литератури и до сада је много пута потврђен. Овај резултат значајан је са аспекта проверљивости резултата досадашњих истраживања.

- **Дефинисање категорије фигуративних значења као индикатора квалитета објекта и мере активности успостављене архитектонске комуникације.** Анализа везе оцене општег утиска о објекту и заступљености референцијалних категорија значења показала је да су значења из категорије фигуративних заступљенија код боље оцењених објеката што референцијалну категорију фигуративних значења издваја као индикатор квалитета објекта. С обзиром на већу когнитивну ангажованост, односно активност појединца неопходну приликом приписивања значења из ове категорије, заступљеност ових значења сматра се и мером активности успостављене архитектонске комуникације. Иако је на највећи број значења могуће утицати кроз карактеристике форме, јер су дословна значења најбројнија, резултати анализа пребацују фокус на значај категорије фигуративних значења.

Имајући у виду да је овај рад теоријски, његов значај огледа се у подстицању разумевања, пре него пројектантским смерницама. Ипак, важан резултат произашао из овог истраживања, тиче се дефинисања поља утицаја на квалитет објекта и унапређење архитектонске комуникације од стране архитеката у самом процесу пројектовања. Као поље за потенцијално позитиван утицај могуће је издвојити значења из категорије фигуративних јер су управо она доказана као индикатори квалитета објекта и мера активности архитектонске комуникације. Архитектонско дело носи одређена значења

(дословна), друга му се накнадно приписују (симболичка), а део значења инициран је од стране самог објекта и у самом објекту садржан само делимично у форми наговештаја (фигуративна). Те наговештаје могуће је боље разумети кроз оно што Ајзенман назива *трагови* (енг. *traces*), а Дијана Агрест *снојнице* (енг. *shifters*) и њихово присуство је показатељ успостављене и активне комуникације између архитектонског дела и посматрача/ корисника. Имајући ово у виду, формирање већег броја релација, како смо схватили претходно наведене концепте, се поставља као неопходан услов за креирање шире мреже значења. Ове релације управо код фигуративних значења су важне јер повезују архитектуру са другим системима означавања, без напуштања њене појавности.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА:

Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Након детаљне и свеобухватне анализе, Комисија је начин приказа и тумачење резултата истраживања спроведеног у оквиру докторске дисертације кандидаткиње Јелене Дмитровић Манојловић под насловом *Природа и улоге архитектонских значења*, оценила позитивно а саму дисертацију као веома квалитетну.

Додатно, рад је проверен у софтверу за детекцију плагијаризма (iThenticate), у Библиотеци ФТН-а, о чему је Комисија извештена путем електронске поште. На основу ове провере, нису пронађени докази о плагијаризму.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Након детаљне анализе, Комисија је истраживање спроведено у оквиру докторске дисертације Јелене Дмитровић Манојловић под насловом *Природа и улоге архитектонских значења* оценила као изванредно квалитетно, а сам рад као веома значајан допринос теоријском разматрању феномена архитектонских значења у оквиру теорије архитектуре.

Комисија за оцену докторске дисертације је донела следеће закључке:

- Дисертација је написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме ове докторске дисертације.
- Дисертација садржи све битне елементе неопходне за позитивну оцену дисертације.
- Дисертација представља оригинални допринос науци по неколико аспеката:
  - Примена проширених оквира истраживања архитектонских значења представља својеврсан корак даље од доминатног лингвистичког дискурса о значењима и истовремено корак ближе аутономнијем дискурсу о значењима у архитектури, који са собом носи боље разумевање овог феномена и отклон од уобичајених аналогја са језиком.
  - Редифинисањем појма архитектонских значења уз проширивање дефиниције, успоставља се позиција овог важног феномена у оквиру сопственог теоријског дискурса. На тај начин се заправо приближавамо архитектури и њеном објекту, када је испитивање значења у питању.
  - Методологија коришћена у склопу студије случаја за анализу архитектонских значења је неуобичајена, али консекветно спроведена. Сам избор коришћене методологије пре свега методе, односно технике, анализе садржаја за анализу архитектонских значења успоставља нов методолошки оквир за бављење темом значења у архитектури.
  - Као посебан резултат истраживања може се посматрати дефинисање потенцијално позитивног поља утицаја када су архитектонска значења у питању. Овде представљена категорија

фигуративних значења издвојена је као индикатор квалитета објекта и мера активности архитектонске комуникације. Ова значења, везана за метафоре, асоцијације и релације ка спољним, али заснованим системима означавања, стога треба да буду предмет пажљивије анализе, како би се унапредила оствареност и активност архитектонских комуникација, а самим тим и квалитет самог архитектонског дела.

- Комисија није уочила недостатке који могу бити да утичу на резултате истраживања.

X ПРЕДЛОГ:

- На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже да се докторска дисертација кандидаткиње Јелене Дмитривић Манојловић под насловом *Природа и улоге архитектонских значења* прихвати, а кандидаткињи одобри одбрана дисертације.

Место и датум:

Нови Сад, 25. фебруар 2022.

Др Радивоје Динуловић,
редовни професор
председник Комисије

Др Игор Мараш,
ванредни професор
члан Комисије

Др Миљана Зековић,
ванредни професор,
члан Комисије

Др Александра Терзић,
виши научни сарадник,
члан Комисије

Др Вишња Жугић,
доцент,
члан Комисије

Др Драгана Константиновић,,
ванредни професор,
члан Комисије – ментор рада

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај и да исти потпише.